

INTERVJU sa Ljiljanom Džuver, pomoćnicom ministra u sektoru za zapošljavanje Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja Srbije

Politike zapošljavanja bi trebale uskladiti ponudu radne snagu sa potrebama savremene ekonomije

Gospodo Džuver, na koji način se Vaša zemlja bavi problemom (ne)zaposlenosti?

Institucionalni i zakonodavni okvir za donošenje i sprovođenje politike zapošljavanja u Republici Srbiji znatno je unapređen u prethodnih par godina. Usvojena su dva nova zakona u ovoj oblasti, doneta je nova Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011 – 2020, na godišnjem nivou se usvajaju Nacionalni akcioni planovi zapošljavanja počev od 2009.godine. Kreiranje i sprovođenje politike zapošljavanja je u nadležnosti Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja, a nosioci poslova zapošljavanja su Nacionalna služba za zapošljavanje i agencije za zapošljavanje.

Politika zapošljavanja posmatra se u širem smislu, kao deo opšte ekonomske politike i usmerava se na kreiranje radnih mesta i podsticanje zapošljavanja.

Aktivna politika zapošljavanja je, u skladu sa novim Zakonom o zapošljavanju definisana kao sistem planova, programa i mera usmerenih ka povećanju zaposlenosti i smanjenju nezaposlenosti, a osnovni instrument ove politike jeste nacionalni akcioni plan zapošljavanja, koji se utvrđuje na godišnjem nivou. Implementacijom različitih mera aktivne politike zapošljavanja nastoji se da se utiče na kretanja na tržištu rada, a u cilju smanjenja nezaposlenosti, otvaranja novih radnih mesta, restrukturiranja privrede, podsticanja regionalnog razvoja i smanjenja strukturne neusklađenosti između ponude i tražnje za radnom snagom, kako u pogledu podsticanja teritorijalne pokretljivosti, tako i sa stanovišta kvalifikacione strukture, odnosno podsticanja profesionalne pokretljivosti radne snage. Poseban akcenat je dat podršci zapošljavanju svih kategorija teže zapošljivih odnosno ranjivih grupa na tržištu rada (mladi, žene, osobe sa invaliditetom, Romi, izbeglice i interno raseljena lica, ruralno stanovništvo, dugoročno nezaposlene, starija lica, samohrane roditelje, žrtve porodičnog nasilja, žrtve trgovine ljudima, korisnike novčane socijalne pomoći.) sa ciljem da se omogući njihovo lakše uključivanje na tržište rada. U tom smislu želim da napomenem da je vidljiv efekat novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, kojim je između ostalog uvedena obaveza zapošljavanja ovih lica za sve poslodavce koji zapošljavaju više od 20 zaposlenih, te da je za tri godine zaposleno oko 7 000 osoba sa invaliditetom.

Kako biste Vi ocenili trenutnu situaciju na tržištu rada kada su u pitanju ponuda i potražnja određenih znanja i vještina?

Negativni trendovi pada zaposlenosti i rasta nezaposlenosti iz devedesetih godina dvadesetog veka nastavljeni su i tokom najvećeg dela ove decenije, čak i u godinama najvećeg privrednog rasta. Koristi ekonomskog rasta prenosili su se na stanovništvo kroz rast zarada, a ne kroz rast zaposlenosti.

Nezaposlenost u Srbiji je visoka, budući da je 24,4% lica radnog uzrasta (15-64) u novembru 2011. godine, prema podacima Ankete o radnoj snazi, bilo nezaposleno (691.000 lica). Broj nezaposlenih, kao i stopa nezaposlenosti, kontinuirano raste od 2008. godine, kao posledica uticaja ekonomske krize na tržište rada. Posebno nepovoljna karakteristika nezaposlenosti u Republici Srbiji je visok udeo dugoročne nezaposlenosti (oko 74% od ukupnog broja nezaposlenih radnog uzrasta je nezaposleno duže od jedne godine). Pored toga, zaposlenost u neformalnoj ekonomiji iznosi 15,8% ili 338.000 neformalno zaposlenih za stanovništvo radnog uzrasta (15-64), uglavnom apsorbujući nekvalifikovanu radnu snagu, pri čemu zaposleni u ovom sektoru zarađuju znatno manje nego u formalnom, a rad u neformalnom sektoru takođe se povezuje i sa niskom produktivnošću, niskim nivoom zaštite na radu, lošim radnim uslovima, bez plaćenog socijalnog osiguranja.

Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020 se bavi analizom osnovnih problema sa kojima se suočavamo na tržištu rada poput onih koji se odnose na demografska kretanja stanovništva u Srbiji uključujući i radne migracije, izražene regionalne razlike, prisutnu dualnost na tržištu rada, potrebu za daljim jačanjem institucija na tržištu rada kao i obrazovni izazov koji se odnosi na neusklađenost ponude i potražnje na tržištu rada, neusklađenost sistema kvalifikacija i stručnog obrazovanja sa EU standardima i dr. U dokumentu su navedeni strateški pravci kojima ćemo se kretati u rešavanju ovih problema, prioriteti, ciljevi i indikatori na osnovu kojih se prati sprovođenje aktivnosti.

Kada su u pitanju ponuda i potražnja određenih znanja i veština, politike tržišta rada bi trebalo, u većoj meri nego do sada, da podrže unapređivanje ljudskih resursa sa ciljem usklađivanja radne snage sa potrebama savremene privrede. Da bi se dostigli evropski trendovi i ciljevi, reformu obrazovanja treba ubrzati i završiti, posebno kad je u pitanju deo koji se tiče obrazovanja odraslih. Pored olakšanog pristupa obrazovanju i stručnom usavršavanju, važno je i stvaranje atraktivnog i podsticajnog okruženja koje doprinosi učenju i koje će privući što veći broj ljudi, planiranje i sprovođenje obrazovne politike u skladu sa stvarnim potrebama na tržištu rada. Prihvatanje koncepta doživotnog učenja predstavljalo bi rešenje za poboljšanje efikasnosti obrazovanja i obuka i unapređenje kvaliteta i mobilnosti ljudskog kapitala, ali i razvoja i unapređenja inovativnosti i kreativnosti. Takođe, uloga preduzetničkog učenja u kontekstu konstantnih promena, povećanih rizika i rastuće konkurencije na tržištu je velika.

Za uspešno odvijanje svih ovih procesa od velike važnosti je intenzivna saradnja relevantnih ministarstava, pre svega onih koja su nadležna za poslove obrazovanja i tržišta rada, ali i rada, socijalne politike kao i ostalih socijalnih partnera poput privrednih komora, udruženja poslodavaca, sindikata i sl.

Postoje li neke inicijative koje vode premoštavanju praznine između aktuelne ponude na tržištu rada i novih zahtjeva prouzrokovanih promjenjivim poslovnim okruženjem?

Imajući u vidu izazove u oblasti zapošljavanja i na tržištu rada sa kojima se suočava Republika Srbija, strateški pravci i prioriteti koji su definisani u Nacionalnoj strategiji zapošljavanja za period 2011-2020. godine, su: podsticanje zapošljavanja u manje razvijenim regionima i razvoj regionalnih i lokalnih politika zapošljavanja, unapređenje kvaliteta ljudskog kapitala, razvoj institucionalnih kapaciteta i ekspanzija programa aktivne politike zapošljavanja, redukovanje dualnosti na tržištu rada.

Dve su inicijative koje bih posebno želela da apostrofiram: decentralizacija politike zapošljavanja i uvođenje sistema prognoza na tržištu kao i monitoring i evaluacija mera i programa aktivne politike zapošljavanja. Decentralizacija politike zapošljavanja podrazumeva jačanje kapaciteta na lokalnom nivou za analiziranje potreba tržišta rada, predlaganje mera i programa kroz donošenje lokalnih planova zapošljavanja, sufinansiranje mera od strane lokalnih samouprava i iz sredstava Budžeta za aktivne mere zapošljavanja, podrška funkcionisanju lokalnih saveta za zapošljavanje kroz obuku članova saveta za poslove analize, praćenja i ocene, te kreiranja novih specifičnih mera na lokalnom tržištu rada. Iskustvo koje imamo u prethodne tri godine pokazuje da su lokalne samouprave i socijalni partneri itekako zainteresovani za ovakav rad. Rezultat preuzetih aktivnosti jeste sufinansiranje 126 lokalnih planova za zapošljavanje u 2011 godini i predlog za isto toliko opština u ovoj godini. Aktiviranje lokalnih samouprava za učešće u kreiranju politike zapošljavanja na lokalnu je očigledno i dobar je primer za saradnju sa socijalnim partnerima i lokalnim vlastima. Organizovanje konkretnih obuka na osnovu potreba lokalnih tržišta rada jeste i jedan od načina usklađivanja potreba lokalnih tržišta rada sa radnom snagom koja ima adekvatne veštine i znanja. Lokalna samouprava u narednom periodu treba da dobije novu ulogu u kreiranju lokalne politike zapošljavanja uvažavajući sve karakteristike i specifičnosti lokalnog okruženja.

Druga značajna inicijativa o kojoj bih želela da govorim su aktivnosti na uspostavljanju prognoza na tržištu rada i sistema za monitoring i evaluaciju mera i programa aktivne politike zapošljavanja. Upravo završen projekat EUNES koji je finansiran iz sredstava IPA 2008, postavio je osnove za uspostavljanje sistema kratkoročnih prognoza na tržištu rada i početnu metodologiju za monitoring aktivnih mera i programa kao i procenu njihovih efekata. Novi projekat (IPA 2011) koji počinje za par meseci treba da se nadoveže na rezultate prethodnog i pre svega unapredi metodologije i uvede ih u redovne aktivnosti Službe za zapošljavanje. Takođe da doprinese da nalazi dobijeni u anketama i izveštajima (o zanimanjima koja će biti tražena, konkretnim znanjima i veštinama koja su potrebna), budu korišćeni za svaki naredni ciklus planiranja politike zapošljavanja i unapređenju celog procesa planiranja, ali i da se koriste za potrebe planiranja obrazovanja.

Da li regionalna saradnja u ovoj oblasti doprinosi boljem pozicioniranju regiona prema EU?

Dobra regionalna saradnja posebno na ekonomskom planu svakako će se odraziti na zapošljavanje i uticati na tržišta rada zemalja u regionu. Zato je neophodno unaprediti saradnju među institucijama tržišta rada zemalja u regionu, posebno saradnju i razmenu iskustava i dobrih praksi javnih službi za zapošljavanje. Dobar primer saradnje jeste ona koju su ostvarile Službe za zapošljavanje zemalja u regionu umrežavanjem, redovnim održavanjem sastanaka i razmenom iskustava u ovoj oblasti. Slični ili isti problemi sa kojima se suočavamo na tržištu rada, mere i programi koji se primenjuju, različita iskustva u sprovođenju pojedinačnih mera, postavljanje prioriteta i strategija koje treba da nas uvedu u EU, te isti put na usaglašavanju zakonodavstva koji treba da prođemo, ukazuju na potrebu za čvršćom saradnjom na regionalnom nivou i zajedničkim inicijativama i projektima. To jeste kraći put za sve zemlje u ostvarivanju postavljenih ciljeva, i zato se i nameće kao neophodnost.

Kako Vi vidite ulogu Savjeta za regionalnu saradnju u smislu unaprijedivanja regionalne saradnje u ovoj oblasti?

Uloga Saveta za regionalnu saradnju od izuzetnog je značaja, naročito imajući u vidu širinu tema kojima se bavi, odnosno njegove ključne uloge u vođenju i praćenju sprovođenja regionalne saradnje u identifikovanim oblastima delovanja. Svakako, dalji primat treba da ima podsticanje razvoja ustanovljenih partnerstava i saradnje relevantnih aktera u svakoj od oblasti na regionalnom nivou.

U domenu politike zapošljavanja, a imajući u vidu opredeljenje Republike Srbije za pristup EU, regionalna saradnja u oblasti razvoja ljudskih resursa, prilagođavanje politika zapošljavanja strateškim pravcima Evropske strategije zapošljavanja 2020 i pratećih inicijativa, razmena iskustava u ovoj oblasti i upućivanje na primere pozitivne prakse, inicijative i aktivnosti, su od izuzetnog značaja.

Takođe, razmena iskustava u oblasti razvoja sistema socijalnog preduzetništva, odnosno upoznavanje sa modelima socijalnih preduzeća, ciljnih grupa, finansijskih podsticaja, primarnih oblasti rada..., što je takođe jedna od oblasti kojom se Savet bavi i planira da je dalje razvija, u značajnoj meri bi doprineli uspešnijem daljem razvoju politike zapošljavanja usmerene ka teže zapošljivim kategorijama nezaposlenih lica.